HELSOVÄNNEN

Årg. 8. 1893. **Annonsbilaga.** N:r 9 1 Maj.

Annonspris: 30 öre för finstilsrad (första sidan 45 öre).
Utländska annonser: förhöjning med 33 $^1/_3$ proc.

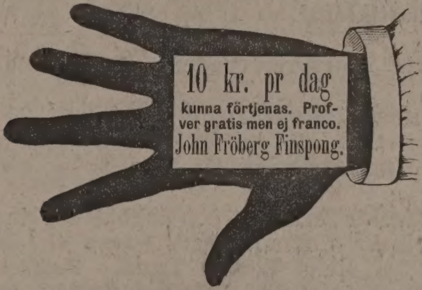

(55×7)

Ytterån — Jemtland

Brunns- och Badanstalt.
Säsong 19 Juni—7 Sept.
Intendent: **D:r Hultkrantz**, Stockholm.

Härlig natur, kraftiga jernkällor, fullständig badanstalt, goda kommunikationer, billiga priser. Lämplig kurort för blodbrist, allmän svaghet, nerv- och magsjukdomar, reumatism m. m. — Lungsotspatienter mottagas icke. — Medicinska förfrågningar besvaras af Intendenten. — Prospekt erhållas och rum beställas genom Kamrer K. Bergström, Östersund. (56×2) (G. 15063)

Ulricehamns Sanatorium

Kallvattenkuranstalt

öppnas 1 Juni. Obs.! Kolera har aldrig hemsökt staden. Intendent och läkare: Docenten i praktisk medicin vid Carolinska Medico-Kirurgiska institutet i Stockholm **D:r S. A. Pfannestill.** Beställningar af rum m. m. hos **Sanatoriebolaget,** *Ulricehamn.* (54×3)

Halmstads Vattenkuranstalt.

Säsong: 1 Juni—15 Sept.

Intendent och läkare: *D:r E. Augustinsson.*

Kamrer *kapten o. Ridd. J. A. Lagergren,* som anskaffar rum, besvarar förfrågningar och sänder program portofritt. (57×2)

Ronneby Helsobrunnar och Bad.

Saison 1 Juni—1 September.

Naturskönt läge nära Östersjön

Starkaste **jernkällor;** berömda **gyttjemassagebad, stålbad** m. fl. former af varma bad i uppvärmda badrum; utmärkta **hafsbad** i nytt tidsenligt kallbadhus.

Ny gymnastiklokal, en af de rymligaste och bästa vid någon svensk kurort.

Vidsträckta skogspromenader; ständigt tillfälle till **segling** och **fiske.**

Billiga lefnadskostnader; rum från 20 à 25 kr. pr termin; table d'hote från 1 kr. 25 öre för hel dag. Bostäder anskaffas af Brunnskontoret. **Inackördering** för unga flickor hos fröken Hilda Thysenius.

Dagliga direkta jernvägs- och ångbåts-förbindelser. Rikstelefon. Medicinska förfrågningar besvaras af brunnsintendenten, Professorn Med. D:r **Hans Bendz, Lund.** Enskildt praktiserande läkare: D:r Rietz och D:r Veideman.

Illustrerad beskrifning öfver anstalten afgiftsfritt hos herrar bokhandlare; fullständiga prisuppgifter och alla öfriga upplysningar genom

(G. 14681.) **Brunnskontoret.** (52×5)

Svenska Lifförsäkringsbolaget

— Försäkringstagarnes eget bolag —

i Stockholm. **Nya** försäkringssätt. **Billiga** premier. Tariffer **A** och **B** att välja emellan. **Förmånliga** vilkor. Vinsten **uteslutande** de försäkrades. Grunderna **tidsensliga** och **solida.** För både **Män** och **Kvinnor.**

Giftermålsförsäkring.
Hemgiftsförsäkr., kombinerad, för gift och ogift.

Försäkring mellan äkta makar.
Kapital till efterlefvande vid den enes död.

Pensionsförsäkring.
Pension vid 40, 50, 60 år. Genast börjande pension.

Tjänareförsäkring.
Kapital vid 50, 60 år. Gif tjenarne till en första premie!

Barnförsäkring.
Konfirmations- och myndighetsförsäkring.

Vanlig lifförsäkring.
Premiebetalning vissa år eller under lifstid.

Blandad lif- o. kapitalförsäkring.
Kapital vid bestämda år eller vid dödsfall förut.

Ren kapitalförsäkring.
Kapital vid uppnådda, förut bestämda år.

Kompanjonförsäkring
mellan t. ex. affärsmän, bröder, systrar, vänner, bekanta m. m.

Korttidsförsäkring.
på 1, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10 år o. s. v.

Läkare och andra framstående personer antagas till ombud i **städer** och på **folkrika** platser öfver hela landet.

Medicine studerande, som önska verka bland sina kamrater och bekanta, kunna ock få fullmakt som ombud. Adr. Norrmalmstorg N:o 1, **Stockholm.** (46×5)

HELSOVÄNNEN

TIDSKRIFT FÖR

ALLMÄN OCH ENSKILD HELSOVÅRD.

Årg. 8. UTGIFVARE N:r 9

1893. D:r E. W. WRETLIND. 1 Maj.

Pris i Skandinavien: 2 kr. 50 öre för helt, 1 kr. 50 öre för halft år.

Innehåll: Något om kvacksalvare och deras botemedel. — Utandningsluftens giftighet af d:r W. Sucksdorff. — En ny upptäckt på hypnotismens område. — Mjölkregler. — Kolerans behandling med varmt vatten. — Huru alkohol hämmar växten. — Smärre meddelanden: Homöopatiska läkemedel äro icke apoteksvaror; Är döden smärtsam? En stor svältkonstnär; Folkmängdsförhållandena i Stockholm år 1892. — Breflåda. — Annonsbilaga.

Bilaga: Läkarebok för alla, 4:de häftet.

Något om kvacksalvare och deras botemedel.*

Man har skrifvit hela bibliotek om yrkes-kvacksalvare, dessa folkets gissel, hvilka i mörkret liksom vampyrer utsuga dess lifskraft och liksom röfvare plundra dess kassa. Ja, det finnes till och med föreningar, hvilka hafva tagit till sin uppgift att på det mest människoälskande sätt söka utrota denna ohyra genom utgifvandet af tidskrifter. Men allt är tyvärr så godt som förspilld

* Denna uppsats, som blifvit hembjuden till denna tidskrift, vilja vi icke neka införa, då *de ofog,* som densamma afser att näpsa, obestridligen förtjäna det. Men härmed är det icke sagdt, att *allt,* som i lag eller af läkare kallas »kvacksalveri», faller under samma dom. Åtskillig läkareverksamhet af icke legitimerade personer sker genom naturliga, ur folktron, gamla läkareböcker eller läkarerecepter hämtade medel, på hvilka vederbörande själfva tro, och hvilka de därföre mer eller mindre oegennyttigt utbjuda till andras tjänst. Detta kan då åtminstone ursäktas, ja försvaras i sådana fall, där läkarevård antingen icke kunnat fås, eller där den visat sig mot sjukdomen i fråga maktlös — detta senare må nu vara läkarens eller patientens i fråga fel. Svårigheten att skilja det ena slaget af kvacksalveri ifrån det andra är nog en förklaring på polismyndigheternas lamhet i att tillämpa gällande lagar på detta område. Jämför i öfrigt en uppsats med samma rubrik som denna i N:r 20 år 1890. *Red.*

möda, ty tre mäktiga féer stodo fadder åt detta missfoster, nämligen öfvertron, dumheten och snikenheten, och de hafva till hjälp en inflytelserik kusin vid namn den dåliga pressen.

I fordna tider hade hvarje handtverksskrå sina lagliga privilegier, som ingen tordes röra vid. Kvacksalvareskrået har nu för tiden sina privilegier, visserligen olagliga men icke mindre kraftiga för det, och ehuru de äro af negativ natur, nämligen en likgiltighet hos lagstiftarne och lagens handhafvare, hvilken af tysken doktor Mory betecknas med ordet »liederlich». Om, säger han, några geschäftsmän lura pengar af en dumbom genom att förespegla honom hoppet att komma i besittning af förborgade skatter eller ett uppdiktadt arf, då slår polisen på trumman och förföljer bedragarena jorden rundt, om det kniper, och hela tidningspressen uppstämmer klagande varningsrop öfver en så utstuderad elakhet hos sådana kanaljer. Men om en spetsbof icke blott lurar pengar af sina enfaldiga medmänniskor utan därtill skadar deras lif och hälsa, får han i de flesta fall gå fri eller på sin höjd plikta några kronor — en utgift, som väl kan vara värd den jättereklam, som processen i själfva verket är. Ty dels blir han en martyr för »afundsjukan hos medicine doktor hjälplös», dels fästes uppmärksamheten på »underdoktorn», som vid rättegången framlägger några tiotal eller hundra intyg från »tacksamma patienter», som han »botat», hvarigenom hans förut jämförelsevis blygsamma »praktik» antager kolossala dimensioner. Det är först, om kvacksalvaren slår sig på fosterfördrifning eller s. k. »änglamakeri», som lagens väktare gripa in med mera kraft, fastän vanligen först när »den kloke» packat in och rest till en annan marknad.

På sina ställen är t. ex. jaktstadgan ganska sträng; det är mycket dyrt att skjuta ett djur å annans mark. De människor, som skadas af »vilda läkare», kunna ju visserligen ock börja en process mot dylika »hjälpare», men öfverheten skyddar icke allmänheten för sådana skälmar. Är icke detta ett slag i ansiktet på dem, som representera vetenskap, allmän hälsovård, lag och rätt samt en sund utveckling? Äro icke människors lif och hälsa en nationalrikedom lika väl som ett par harar eller ett tjog kräftor? Om lagen förbjuder kroggästerna att supa efter en viss timme eller att idka hasardspel, hvarför skulle den icke med lika stort eller ännu större skäl söka på ett verksamt och nationellt sätt skydda medborgarnes hälsa, den fattiges enda egendom?

»Undret är trons käraste barn», säger *Göthe.* Det låter något egendomligt i våra öron, när vi höra folk påstå, att »underverkens tid är förbi», att »man ej bör tro annat än det man ser», och dylika uttryck af en djupsinnig vishet, medan samma »otrosbjältar» blindt tro på kloka gubbens kryddor eller kloka gummans plåster, för att nu icke tala om rent vidskepliga och löjeväckande medel. Vi protestanter skratta åt katolikerna, som hoppas blifva friska därigenom, att de åt jungfru *Maria* offra en vaxbild af sin sjuka hand eller fot o. s. v., eller att de upphänga dem in effigie i något berömdt vallfartskapell. Man må beklaga en dylik uppfatt-

ning; den hvilar dock på religiös tro. Men om protestanter bära sina utdragna tänder i fickan såsom ett preservativ mot vidare tandvärk, så är detta helt enkelt vidskepelse, baserad på en i grunden hednisk öfvertro. Eller hvad skall man säga om följande exempel på kvacksalveri. (Den finkänslige läsaren må gå det förbi!) En yngling med en bulnad vänder sig till en klok gumma för att få bot. Hon råder honom att söka upp en *kysk* jungfru och bedja henne kasta sitt vatten på den sjuka handen, så skall den läkas; om kuren skulle ske en fredagsafton och vid fullmåne under ett päronträd, förmäler ej historien. Efter åtskilligt sökande trodde sig ynglingen i en ovanligt ful sömmerska hafva funnit sin hjälparinna, och han hade verkligen den turen att hitta rätt!*

Här vidare en historia, om den än icke hör till sjukdomsbotandets område.

Ett fruntimmer, som gjorde anspråk på att kallas bildad, hade blifvit bestulen på sin klocka och urkedja, men då polisen ej fick tag på tjufven, så gick damen till en gammal hexa, som för 5 kr. visste råd för all ting, och som i följd däraf var öfverlupen af folk. Ordinationen var denna: damen skulle skaffa sig 3 spikar ur en fattig syndares likkista; dessa skulle hon en fredagsafton vid fullmåne under ett päronträd kasta åt 3 olika håll, i det att hon anropade de 3 högsta namnen, sedan skulle hon gå baklänges hundra steg och därefter återvända hem och genast gå till sängs, så skulle hon i drömmen få se tjufven. Ja, nu var det den största svårigheten med de 3 spikarna, men ändtligen fick hon tag i en spjufver till »medikofilare», som lofvade skaffa henne spikarna, men de voro nog inte äkta, ty sedan hon med hemsk rysning enligt föreskrift hade bortkastat dem och därefter började kräftgången, inträffade den olyckan, att hon föll i ett dike och vrickade foten, så att hon ej kunde somna och följaktligen ej fick i drömmen se tjufven, hvilken sålunda behöll både klocka och kedja.

Sådana historier kunde man berätta i hundratal, och dylika passera dagligdags, ett sorgligt bevis på, att det står klent till med vårt århundrades högt beprisade upplysning.

Ja men, säger någon, det är ett faktum, att patienter botas af s. k. kvacksalvare, huru vill ni bortförklara det? Jo, nu är ändtligen den gåtan löst, hvilken var så obegriplig för våra föregångare: kvacksalvare bota i regel sina patienter genom »suggestion», som kan öfversättas med »tro genom inbillning». De s. k. hypnotiska fenomenen hafva kastat ett klart sken öfver detta dunkla område. Det märkvärdigaste härvidlag är, att kvacksalvaren vanligtvis har vida större effekt af suggestionen än läkaren, och hvarpå detta beror, är icke så lätt att i hast förklara.

Materialisten må söka resonera bort det öfversinnliga bäst han gitter, hos allmänheten sitter dock tron på det öfvernaturliga

* Då en doktor berättade denna historia för en annan och bägge skrattade rätt godt åt historien, utbröt den ene plötsligt: »Men nyss låten urin är ju enligt E. Richters undersökningar utrustad med antiseptiska egenskaper!» — Möjligt, men icke gjorde det kuren!

fast, och böjelsen för det mystiska är så att säga medfödd hos människan. Det är ju t. ex. ett konstateradt faktum, att fritänkarne äro spökrädda eller åtminstone ej töras vara ensamma, när det blifvit mörkt. Då nu läkaren i allmänhet är en upplyst man, som anser för sin plikt att icke blott bota sjukdomar och söka förekomma dem, utan äfven att bekämpa den myckna vidskepelse, som han daglig dags möter i sitt kall, så söker han ofta nog omedvetet att skingra den nimbus, som möjligen skulle kunna samla sig omkring hans *person,* och han är ständigt färdig med förklaringar och upplysningar, att allt »det märkvärdiga», som slår an på de okunniges fantasi, icke alls är något underbart utan helt naturliga saker. Men då »världen är dummare än man kan tro», såsom det elaka ordspråket lyder, så känna många sig en smula »skuffede» och tänka den i och för sig ganska riktiga tanken, att doktorn ju bara är »som en vanlig människa». Men se kvacksalvaren han är en ovanlig en, som känner förborgade ting. Hans konstiga »blick» har ingen läkare, och hans yttranden kunna liksom delfiska oraklets tydas på flera sätt, därför så får han alltid rätt, huru än sjukdomen aflöper.

Nu får man ej förbise, att det vanligen ligger ett korn sanning i de gamla, från urminnes tid nedärfda lefnadsregler eller behandlingsmetoder, hvilka utgöra grunden för kvacksalvarens åtgöranden, för så vidt han eller hon vid »botandet» verkligen handhafver naturens egna hjälpmedel och därvid följer några principer, och sålunda icke blott handlar på höft. Vi påminna blott om t. ex. gymnastik, massage, vattenbehandling eller dietkurer.

Men dylikt är undantag ifrån regeln. De fleste våra kvacksalvare äro inga snillen och hafva inga nya eller hemliga medel. I bästa fall hafva de ett eller ett par medel, med hvilka de draga i härnad mot allt ondt som de möta, och hvarmed de göra alla sina underkurer. Önskligt vore det därföre, att alla upplysta människor ville träda upp emot dylika underkurer, som visserligen kunna ibland vara ganska oskyldiga, men som dock ej sällan hafva de bedröfligaste följder. Detta skulle ske, icke för att skydda läkarena i deras lofliga yrke, utan för att bevara allmänheten från deras knep, hvilka meta stora fiskar ur folköfvertrons grumliga vatten.

För att komma till en bättre sakernas ställning borde allmänheten ryckas upp en smula och läras att äfven dela ut sitt beröm och tadel mera rättvist än hittills. Om t. ex. en läkare botar 10,000 sjuka, tackar honom just ingen därför; »han har ju ej gjort mer än sin skyldighet», heter det. Men om han gjort ett (säger ett enda) »misstag», så rifver man upp himmel och jord — och kanske det icke ens var något misstag, fastän skvallret basunat ut det såsom sådant. Om däremot en kvacksalvare »läkt ett brutet ben» — hvilket han omöjligen kan göra, ty det är »naturen» och icke »doktorn» som läker — så göres däraf vida större affär än hela saken förtjänar, och allmänheten öfverser med de många grafvar, som kvacksalvaren genom sin dumdristighet, okunnighet, penningesnålhet och fåfänga bidragit att fylla med patienter,

lidande af obetydliga åkommor, hvilka genom olämplig vård förvandlats till dödande sjukdomar genom blodförgiftning, stelkramp o. d. När det spörjes ute i bygden, att den eller den blifvit förstörd af kvacksalvaren, så säger folket med en kallblodighet, som vore löjlig, om den inte vore så beklagansvärd: »Ja, man kan ju inte mer begära af en olärd».

Det ligger ett egendomligt drag af oppositionslusta hos de flesta, i öfrigt hederliga och rättänkande människor, hvilken ibland förvillar deras sunda omdöme. I striden mellan polisen och gatubråkmakare, mellan tullbetjäningen och smugglare, mellan ämbetsläkaren och kvacksalvare, äro folkets sympatier i de flesta fall på de senares sida.

Om allmänheten i friskt och sjukt tillstånd ville lyda doktorn likaså snällt som kvacksalvaren, vore det ingen så svår sak att vara läkare. Men under det att de flesta sjuke blindt lyda kvacksalvarens stundom barocka bud och befallningar, så hör det nästan till goda tonen att vara olydig mot doktorn. Man följer hans råd och föreskrifter antingen alls icke eller blott till hälften; man låter ej bli, hvad han förbjudit, det göres på egen hand ändringar och och tillägg, hvarom läkaren ej har en aflägsen aning; och så tadlas han bittert, när patienten får skörda sina gärningars lön. Detta är icke rätt, det är mera än orätt, det är en dumhet, som bringar mångdubbelt straff.

X.

Utandningsluftens giftighet.

Sedan långa tider tillbaka är det kändt, att luften i rum, där ett större antal människor vistas, blir skadlig för hälsan, därigenom att den, då den af dem in- och utandas, upptager giftiga ämnen från deras lungor. Också känner man af historien flera fall, då det inträffat, att personer, hvilka många tillsammans blifvit instängda i trånga lokaler, inom kort dukat under i följd af den därvid uppkomna höggradiga förgiftningen af luften. — Några sådana fall må här anföras.

Under ett af de många krig, som engelsmännen under förra århundradet förde i Indien, lyckades det för naboben (fursten) af Bengalen att år 1736 eröfra en af engelsmännens små fästningar, Fort William. De därvid tillfångatagna 146 engelsmännen inspärrades i ett trångt fängelse, den s. k. *svarta hålan,* af ungefär samma storlek som ett medelstort boningsrum. Genom de fångnes vistelse här förskämdes luften i så hög grad, att inom 10 timmar 123 af fångarna dogo och flera af de öfverlefvande insjuknade i svår feber. Likaså inträffade efter slaget vid Austerlitz år 1805 att af 300 tillfångatagna österrikare, hvilka inneslötos i en trång fängelselokal, inom ganska kort tid 260 dukade under.

Ehuru en så höggradig förskämning af luften, som i de nämnda fallen, lyckligtvis blott sällan förekommer, så bidrager dock alltid människornas vistelse i rum till den där befintliga luftens

förorening, hvilket bland annat visar sig äfven däri, att luften i rum, där flere personer under någon längre tid vistats, och där en tillräcklig luftväxling ej ägt rum, alltid för den, som utifrån inkommer dit, kännes i mer eller mindre hög grad obehaglig. I detta afseende må blott nämnas de så ökände: sängkammarluft, barnkammarluft, skolluft och luften i fattigt folks bostäder.

Ehuru man sålunda hade fulla skäl att antaga, att genom människans lungor och måhända äfven genom huden giftiga ämnen ständigt bortgå från kroppen, var detta dock ej på ett fullt säkert sätt vetenskapligt bevisadt. Först för några år sedan lyckades det för tvänne franska vetenskapsmän *Brown-Séquard* och *d'Arsonval* att uppvisa, att den luft, som utandas af friska varmblodiga djur, innehöll giftiga ämnen. Äfven andra vetenskapsmän gjorde likartade undersökningar, men lyckades icke komma till samma resultat. Nyligen har dock en tysk läkare, d:r Merkel, åter visat, att utandningsluften från friska människor och djur innehåller helt små mängder giftiga, flyktiga organiska ämnen.

De af honom gjorda försöken utfördes på så sätt, att fem $1^1/_2$-liter stora glaskärl förenades lufttätt med hvarandra. I hvarje kärl inneslöts ett möss och genom samtliga kärl sögs luft i en långsam ström. Nu visade det sig, att efter förloppet af ungefär 20 timmar de möss, hvilka befunno sig i det tredje, fjärde och femte glaskärlet, dogo, medan mössen i det första och andra glaskärlet förblefvo vid lif. Först dog det möss, som var inneslutet i det femte kärlet, och hvilket sålunda haft att inandas den luft, som varit i beröring med de fyra andra mössen, och hvilken luft sålunda var mest förorenad och giftig, sedan dog mösset i det fjärde glaskärlet, som inandats en luft, som varit i beröring med blott tre möss och sålunda var mindre giftig; ännu senare dog mösset i det tredje glaskärlet, ty dess inandningsluft var ännu mindre giftig, då den tidigare varit i beröring med endast två möss. Mösset i första och andra glaskärlet dog icke, emedan den luft, som inandades af andra mösset tidigare varit i beröring med blott ett möss och sålunda var blott obetydligt förorenad; första mösset hade hela tiden inandats ren luft.

Af dessa försök, som flere gånger upprepades äfven med andra djur, framgår sålunda tydligt, att luften förgiftas genom från kroppen bortgående giftiga ämnen. Af hvad slag och beskaffenhet dessa äro har man dock ej ännu lyckats utforska. Att det ej är den i utandningsluften i riklig mängd förekommande kolsyran, hvilken här, såsom man lätt kunde förmoda, verkar giftigt, framgick tydligt däraf, att det femte mösset ej dog, om man lät den luft, som från de föregående fyra mössen kom till detsamma, först passera genom svafvelsyra, hvilken förmår kvarhålla de ifrågavarande giftiga ämnena, men tillåter kolsyran att obehindradt passera.

Wilh. Sucksdorff.

(Finsk tidskrift f. hälsovård).

En ny upptäckt på hypnotismens område.

Från Paris skrifver dansk *Nationaltidendes* korrespondent:

Sedan den moderna vetenskapen hållit sitt intåg på den gamla magiens territorium och för väl tio år sedan börjat göra de egendomliga hypnotiska och hysteriska fenomen, den konstaterat, till föremål för närmare betraktelse, samt genom att sammanställa dem påvisat nya naturkrafter, med hvilka man hittills ej förstått att räkna, har man oafbrutet framträngt allt längre på detta område, som allt mera upplysts genom nya öfverraskande upptäckter, den ena efter den andra. Den bekanta professor Luys vid sjukhuset »La Charité» i Paris har genom att anställa jämförelser mellan en människas öga i vaket och hypnotiseradt tillstånd gjort den iakttagelsen, att ögats blodkärl hos hypnotiserade ökades minst tre gånger i omfång, och att i själfva verket de hypnotiserades synkraft ökades i mycket hög grad. Det var icke längre tvifvelaktigt för honom, att de kunde se ting, som ett vanligt människoöga ej kunde skönja, och det föll honom då en vacker dag in att undersöka, om ej möjligheten att se magnetstängernas utströmningar var en af de egenskaper, som kunde utvecklas hos personer i hypnotiskt tillstånd.

Redan den första hypnotiserade, framför hvars ögon L. höll en stor magnetstång, såg en mängd utströmningar från densamma, röda eller blå, allteftersom dess positiva eller negativa pol visades. Professor Luys hade på förhand låtit göra en teckning, hvartill endast skulle sättas färgerna. Det var den hypnotiserade själf, som gaf totalbilden af hvad han sett. Kontrolleradt af en annan hypnotiserad, gaf experimentet fullkomligt samma resultat. Professor L. fortsatte med elektriska batterier, och de hypnotiserade åtskilde de röda positiva och de blå negativa strömmarna genom en mellanliggande linie, som de sågo gul. Alla dessa experiment ha blifvit många gånger kontrollerade, och på de på förhand gjorda teckningarna hafva de hypnotiserade öfver strömlinierna dragit färg, som noga återgaf hvad de sågo. Man har sedermera gått vidare och ställt hypnotiserade personer inför människor, hvilka i alla hänseenden hade sin fulla hälsa. Genast hafva de hypnotiserade sett utströmningar från dessa människors ögon, öron, näsborrar och läppar. De hafva skilt mellan utströmningarna från högra och från vänstra sidan, och alltid på teckningarna angifvit färgen med blått till vänster, med rödt till höger. De hypnotiserade hafva således icke blott förmågan att kunna se de elektromagnetiska utströmningar, som komma från fysiska apparater, utan de åtskilja äfven i människokroppen en hälft, som motsvarar nordpolen, och en annan hälft, som motsvarar sydpolen af en magnetstång.

Det första resultatet af dessa undersökningar är alltså, att de bekräfta Degles förut gjorda iakttagelser rörande den mänskliga polariteten. Men härtill komma andra. Efter de friska har professor Luys stält sjuka inför sina hypnotiserade. Personer, som voro lama i ena sidan, visade på denna sida så godt som inga utströmningar. Hos lungsiktiga voro utströmningarna på båda sidor betydligt mindre intensiva än hos normala. Hos morfinister visade sig de blå utström-

ningarna violetta med stora svarta punkter; hos hysteriska personer af båda könen visade sig den röda utströmningen från högra ögat afgjordt violett, mer eller mindre intensiv i förhållande till patientens svaghet. Vid andra sjukdomar har utstrålningarnas färg skiftat i gult och grönt. Det finnes åtskilliga olika färgteckningar, och alla undersökningarna äro så omsorgsfullt kontrollerade, att professorn tror sig i många fall kunna ställa de svåraste sjukdoms-diagnoser på basis af de färgade utströmningarna.

Han har gått ännu längre och iakttagit, att de magnetiska utströmningarna försvinna med lifvet. När den hypnotiserade ställes inför ett lik, ser han icke annat än svart. Hos tvänne personer, som ännu ej varit döda i tjugufyra timmar, kunde utströmningarna fortfarande iakttagas såsom små blå och röda irrbloss. Hos ryggmärgspatienter syntes utstrålningarna blott såsom små violetta eller gula punkter. Utströmningarna aftaga alltså i färg och styrka vid sjukdom. De äro af olika utseende allt efter sjukdomens natur och försvinna småningom efter döden. Förutom den möjlighet att bestämma sjukdomen, som de lämna, anser professor Luys sig äfven kunna erhålla stora praktiska resultat. Han vill framför allt använda detta medel mot hysteri, men tror, att man kan gå ännu vidare på den beträdda vägen.

Mjölkregler.

Orsaken till att mjölk orsakar sjukdomar hos oss människor är i de flesta fall endast osnygghet i ladugårdarna samt oförstånd och osnygghet vid mjölkens upphämtning, förvaring och utdelning. Insikten härom är ännu mycket litet utbredd. Äfven rörande mjölken i öfrigt härskar mycken okunnighet och vårdslöshet. Vi tro oss därföre göra allmänheten gagn, då vi till allmänt behjärtande här införa några mjölkregler, hvilka äro uppgjorda af mejerikonsulenten J. Cowan-Nyberg i Umeå och af honom försäljas partivis (3 kr. pr 100) tryckta på små röda lappar, afsedda att vid mejerier klistra på de flaskor, i hvilka mjölken af leverantörer aflämnas till mejeriet. Vi ha påträffat reglerna vid ett af Stockholms Mjölkförsäljnings-aktiebolags mejerier och önska dem stor spridning. De lyda sålunda:

För ut gödseln före mjölkningen och rykta korna dagligen.

Tvätta jufret, om det är *mycket* smutsigt, i annat fall *aftorka* det med en torr duk, som efter *hvarje* mjölkning tvättas och torkas.

Tvätta händerna, så snart de blifvit smutsiga. Doppa icke fingrarna i mjölken och spotta icke i händerna.

Mjölka ut de sista dropparna i jufret samt mjölka *3 gånger dagligen,* då kon lämnar öfver 8 liter (c:a 3 knr) mjölk om dygnet.

Sila mjölken genom en sil af metall eller tagelduk direkte i transportflaskan *genast* efter hvarje ko.

Frånskilj och behåll hemma all råmjölk före 8:de dygnet efter kalfningen, sinmjölk (då kon ej mjölkar mer än 1 liter om dygnet), *mjölk efter på något sätt sjuka kor samt för öfrigt all felaktig sådan.*

För ut mjölken ur ladugården *genast* efter afslutad mjölkning.

Om *aftonmjölken* icke kan aflämnas till mejeriet förr än påföljande morgon, skall den under natten *förvaras i transportflaskan, i is eller kallt vatten, i ett svalt rum med frisk luft* (ej i rum, där människor eller djur vistas), *men får dock ej frysa; kärlet skall därunder täckas med en ren handduk och ej med locket.*

Transportera morgon- och aftonmjölk i skilda kärl.

Locket till kärlet *skall ej sluta för tätt till och får ej omlindas med tyglappar* samt skall i midten vara förseddt med några 3—4 mm. ($^{1}/_{8}$ v:tum) vida hål för luftväxling.

Inlämna mjölken till mejeriet före kl. 9 f. m. och använd då hellre vikt än mål. *Skydda mjölken under transporter för köld och solhetta* medelst halmmadrasser.

Använd alltid, äfven under mjölkningen, *kärl af förtent koppar eller stålplåt* samt helst särskilda kärl för mjölk och vassla.

Rengör alla mjölkkärl genast efter hvarje begagnande och omedelbart efter deras hemkomst från mejeriet på följande sätt: skölj kärlet i kallt vatten, diska det därefter i 2:ne varma under omsorgsfullt och kraftigt användande af rot- helst tagelborste, synnerligast omkring botten och halsen, i hörnen och utefter alla fogar både in och utvändigt, locket ej förglömmandes, skölj det därefter i rent, kallt vatten samt torka det och upplägg det därefter lutande på en frisk och luftig plats att ytterligare torka och vädras.

Bästa naturliga mjölkfodret är välbergadt vallhö, slaget under gräsets blomning.

Bästa kraftfodret är: hafregröpe, hvetekli, raps- och solroskakor.

Först och sist renlighet!

Kolerans behandling med varmt vatten.

Sedan vi i denna tidskrift förlidet år redogjort för kolerans behandling i Tyskland med *kallt* vatten, blef vår uppmärksamhet fäst på en sedan 1850-talet (om ej längre) i vårt land brukad metod att behandla sjukdomen med *varmt* vatten.

Denna metod är lifligt förordad af vår mer såsom novell-förf. än läkare kända landsman d:r A. WETTERBERGH (»Onkel Adam»). Han utgaf 1868 en folkskrift om koleran, hvari han lägger stor vikt vid denna behandlingsmetod, som han beskrifver sålunda:

»Man begagnar en så stor yllefilt, att den sjukes kropp däri kan fullständigt insvepas. Denna filt doppas i så varmt vatten, huden kan tåla (40—45° C.), urvrides och svepes om den sjukes hela kropp, så att blott ansiktet blir bart; för att kvarhålla värmen svepes en torr yllefilt utanpå. Den omedelbara följden är vanligen, att diarréet nästan ögonblickligen upphör (bland flere hundra kolera-

sjuke, som jag 1853 på detta sätt behandlade, hände blott några få gånger, att filten blef orenad af uttömningarna); den andra är, att krampen lika hastigt försvinner, hvaremot kräkningarna fortfara. Den sjukes panna får vara fri; man observerar *noga*, om huden återfår naturlig färg och några *varma* svettpärlor visa sig. Man tager då *genast* bort filtarna, öfvertvättar hela kroppen med en svamp doppad i en blandning af $^1/_3$ franskt vin och $^2/_3$ vatten (eller $^1/_6$ brännvin och $^5/_6$ vatten), som genast aftorkas. Den sjuke får nu rent linne och bäddas i sin säng. — Under hela proceduren ges isblandadt vatten; kolsyrevatten och champagne har ej annat företräde än att det är — dyrare.»

Det kan tyckas, som om denna metod skarpt strider mot den förut af oss beskrifna med *kallt* vatten (sid. 261). Motsatsen är dock endast skenbar. På bägge sätten vill man draga blodet från de inre delarna till huden. Det kalla vattnet fordrar dock en samtidig och stark frottering af huden, som kan framkalla ökad lifsverksamhet (reaktion) däri. Det varma vattnet sätter mindre kraf — kan man säga — på både patientens och läkarens (eller skötarens) krafter.

Huru alkohol hämmar växten.

Professor Huem i Zürich skrifver: »Redan länge har jag fäst mig vid, att barn af på dryckenskap begifna föräldrar, och hvilka under sina första lefnadsår fått mycket vin och till och med brännvin, varit små och öfver hufvud vuxit långsamt samt icke blifvit så stora som andra. Likaså har jag många gånger hört af hunddressörer, att unga hundar, som man önskade små (knähundar), under uppväxten erhöllo brännvin »för att hindra dem i växten». Naturligtvis äro sådana iakttagelser icke tillräckliga för att uppställa ett påstående. Man bedrages så lätt, när man icke har systematiska uppgifter, hvilka kunna hänföras till många iakttagelser. Men dessa utgångspunkter äro dock tillräckliga att uppkasta spörsmålet, om icke alkohol har *en egen (specifik) hämmande verkan på den ungdomliga organismens växt* både hos människor och djur. Är detta fallet, såsom man af vetenskapliga skäl kan antaga, då alkohol gör ämnesväxlingen långsammare, må vi, om ej på andra grunder, varna för det fördärfliga oskicket, som icke så få mödrar ha, att gifva barnen äfven i den spädaste åldern brännvin för att få dem att vara tysta.

Till ofvanstående må läggas den upplysningen, att i vårt land af de bland vår beväring till krigstjänst oduglige kasserades i början af detta århundrade för dvärgväxt och allmän svaghet 40 proc. bland alla kasserade. Men från 1840-talet har denna procent aftagit årtionde för årtionde, och uppgår den nu till blott omkring 15 procent bland de kasserade. Alla de kasserade uppgå till 20 proc. af de mönstrade. — Detta tyder ju obestridligen på ett bättre hälsotillstånd bland det uppväxande släktet, hvarvid det minskade spritbruket otvifvelaktigt spelar en viktig roll.

Smärre meddelanden.

Homöopatiska läkemedel äro icke "apoteksvaror". Sedan under postbehandling inom södra postdistriktet här i riket blifvit i beslag tagen en rekommenderad postförsändelse från Bologna, adresserad till en i Svartvik bosatt person, hade generalpoststyrelsen hos medicinalstyrelsen anhållit att genom rättskemisk undersökning måtte utrönas, huruvida försändelsens innehåll vore att hänföra till apoteksvaror och följaktligen af beskaffenhet att icke böra till riket införas i annan ordning, än den för införsel af apoteksvaror föreskrifna. Försändelsens innehåll bestod af innehållet i 4 glasrör samt tvänne flaskor

Den begärda undersökningen är nu verkställd af rättskemisten, professor Ax. Wimmerstedt, hvarvid befunnits att de i rören innehållna kornen bestodo af stärkelse och rörsocker, samt att den i flaskorna innehållna vätskan endast utgjordes af vatten; och har medicinalstyrelsen med afseende å protokollets innehåll tillkännagifvit, att de undersökta föremålen icke äro att hänföra till apoteksvaror. — Mer än 60 dylika försändelser äro beslagtagna, hvarefter generalpoststyrelsen lärer återkallat sina order härom till dess resultatet af undersökningen blifvit känd.

Tydligt är, att dessa beslagtagna varor voro s. k. homöopatisk medicin.

Är döden smärtsam? Den engelska läkaren Beardsley har omständligt sysselsatt sig med denna fråga och kommer till den slutsats, att döden i de flesta fall är en rent negativ akt och fullkomligt är att förlikna vid förvissnandet af en blomma. Cellväfnadens känslighet, säger Beardsley, står i visst förhållande till dess integritet. Samma retningsmedel, som stegrar känsligheten, förminskar den slutligen och åldern upphäfver den helt och hållet. Hvarje näringen försvårande eller hämmande moment stör individens allmänna välbefinnande, ända tills nervernas känslighet genom den sig i blodet hopande kolsyran förintas. Medan nervsubstansens förstörelse försiggår, måste människan hafva en känsla, lik den som man erfar kort före sömnen och som är fri från smärtor. Bortsedt från hallucinationer, som föranledas af en störd hjärnverksamhet, kunna känslorna icke vara smärtsamma.

Som bevisningsmedel anföres vivisektionerna, intyg af dem, som man ansett vara döda, men som återkallats till lif, och slutligen svar på frågor som ställts till personer, som gått döden till mötes. Små barn dö med samma glada min som de hafva i sömnen. Personer, som velat afhända sig lifvet genom hängning men som återkallats till lif, förklara, att efter en kort stund af medvetslöshet de skönaste hallucinationer följt. Människor, som träffats af blixten eller af en elektrisk ström, hafva efter uppvaknandet icke en aning om hvad som inträffat.

Så snart medvetandet slocknar, alltså äfven i dödskampen, upphör mottagligheten för smärtor.

En stor svältkonstnär har uppträdt i Newyork. Det är fransmannen Jacques, som nyligen där slutat sin fasta på 50 (femtio) dygn. Han har under tiden — ursäktligt nog — lättnat ett och ett halft lispund; men i stället har han ökats i längd med $1^1/_4$ tum. Sådan tillväxt har man iakttagit äfven hos andra svältkonstnärer. Mot slutet af fastan, hvarunder naturligtvis vatten förtärts, var Jacques mycket medtagen och led af feber samt sömnlöshet.

Folkmängdsförhållandena i Stockholm år 1892. För resultatet af sista mantalsskrifningen redogöres i stadens Intecknings-garanti-aktiebolags cirkulär. Vi hämta därur följande. Folkmängden var vid årets slut 249,246 samt visade en tillväxt under året af blott 1,195 personer, och är den lägsta tillväxt som varit sedan år 1867. Orsaken är den afstannade byggnadsverksamheten och de i allmänhet dåliga konjunkturerna, som hämmat inflyttning men främjat en stor utflyttning. Ja, den senare har varit större än den förra. Alltså har staden vuxit blott med en del af de föddes antal, ty de födde voro 7,087, de döde blott 5,480. De föddes öfverskott öfver de döde var dock lägre än på tio år eller 6,7 på 1,000 mot 8 à 12 under föregående år. Lyckligtvis var också dödligheten ovanligt låg eller 21,8 på 1,000. Endast åren 1888—90 hafva haft lägre med omkring 20,5. De inflyttades antal var lägre än på 30 år, nämligen blott 2,000 mot 2,500 på 1860-talet, 3,500 på 1870-talet och ända till 7,000 på 1880-talet.

Breflåda.

116. **Orolig moder.** Somliga barn få lätt nog feber, hvilket icke bör oroa Eder, då feber är naturens botemedel. För att lugna barnen till natten är en afrifning med 20° vatten enklast; skall bad användas, bör dess temperatur då ej vara öfver 32°. — När ett barn har anlag för strypsjuka, bör man hafva kräkvatten ($^1/_2$ proc:s kopparsaltlösning) ständigt hemma för att vid behof gifva teskedsvis.

117. **E. J—n.** Bröst- och hjärtsjukdomar kunna icke bedömas utan personlig undersökning. »Ondt i bröstet» kan äfven vara ondt i magsäckens nerver genom bleksot eller magkatarr.

118. **En tacksam prenumerant.** Bota grubblerierna om hvad som är rätt eller orätt genom att taga Eder en rådgifvare (biktfader), som Ni litar på. Tag edert kall såsom Eder af Gud gifvet och sköt det på bästa sätt. Resorna i sommar böra vara Eder nyttiga.

119. **Bekymrad.** 1) Ni har troligen bleksot, som kräfver en ny badkur. 2) Tillfällig hosta botas genom att hålla sig inne, dricka varma drycker, äta lakrits och bröstkarameller, i nödfall taga Roséns bröstdroppar. 3) Att själf fylla sina tänder blir *fusk;* men kautschuk, som därtill fås på apotek, är bättre än vax för tillfällig hjälp.

120. **J. 20 år.** Nog kan man blifva blek och mager för ett par år äfven efter *slutade* utsväfningar.

121. **M. af 38.** Sådant är nog möjligt — ledsamt nog.

122. **Hegesippus.** Mikroskopiska och kemiska undersökningar af svulster, urin, sputa m. m. verkställas här på en undersökningsbyrå af läkare. Adressen är: Patologiska undersökningsbyrån, Regeringsgatan 18.

123. **F. F. G.** Fistel beror på inre inflammation eller röta, ofta i sjukt ben, och kan icke läkas, förrän de sjuka delarna värkt ut eller utskaffats genom operation.

124. **En 23-årig tjänsteman.** Lokalbehandling synes vara af nöden. Se i öfrigt öfverskriften till Breflåda i N:o 1.

125. **S—d G—g.** Nog kan man begagna saltsjöbad under koleratider. Om eder mage är dålig, så tag såsom preservativ 5 droppar saltsyra i ett glas efter hvarje måltid, när koleran kommer. Se i öfrigt vår flygskrift *Om Koleran,* pris 25 öre. Den fås i boklådorna.

126. **H. F. Upsala.** Mot gallsten begagnas Carlsbaderkur. I afseende på maten bör nog köttdieten inskränkas.

127. **Orolig.** Ni synes icke hafva skäl oroa Eder. Mot fotsvett begagnas tvättning af fötterna med såpa och kallt vatten *minst en gång dagligen.*

128. **H. V. E. 20 år.** 1) Kartnaglar, som komma af sig själfva, bero på svamp i naglarna. Botemedlet är naglarnas utryckning, — men det hjälper ej alltid. 2) Eder hjärtklappning, andfåddhet och edert lätta rodnande beror sannolikt på allmän svaghet eller bleksot.

129. **A. L. E.** Bråckband behöfver icke användas under »liggande resning».

130. **A. E. B.** Väderbildning i tarmarna beror på slapphet i tarmväggarna. Magrörelser (valkning och knådning), neptuni-gördel om nätterna samt i värsta fall till inre medicin räfkaka (t. ex. Tinctura nucis vomicæ) äro förutom diet att tillråda.

131. **Harald 624.** Bäst är, att Ni för eder reumatism går igenom en kur vid bad- eller brunnsort. Varma tallbarrsbad hemma äro ju i nödfall bra.

* * *

Såsom medlemmar i M. D. R. F. (se sid. 90) hafva 28 män anmält sig.

Obs.! »Hälsovännens vänner» torde benäget medverka till tidskriftens spridning.

Tandläkaren P. Hedström, behandlar tandsjukdomar, insätter artificiella tänder och plomberar.
Skärgårdsgårdsgatan 21. Kl. 10—2; 4—5. A. T. 21 53. (28 a)

Med. D:r H. Selldén, behandlar specielt **Gikt** och **Reumatism** samt **Nervsvaghet.**
Hedemora. Somrarne vid **Lassbo brunn.** (28 b)

D:r O. Torstensson, mottager under vintermånaderna lungsotslidande och med astma behäftade till behandling.
boende å **Persbergs gård** vid **Sköfde,** (28 c)

Med. D:r E. W. Wretlind, mottager sjukbesök kl. 9—10 f. m.
Stockholm, Kungsgatan 16. Somrarne vid **Djursätra brunn.** (28 d)

D:r Burgman: Invärtes sjukdomar, särskildt **Underlifs-** och **Bröst**sjukdomar.
Mottagning: 9--11 f. m., 1/2 2—3 e. m. Söndag.: 9—11 f. m.
Stockholm, Stora Nygatan 41. (28 e)

Bad Ems

Alkaliskt-muriatiska varma källor af 22—40 gr. R. Betydlig Lithionhalt.

Indikationer: Kroniska, katarrala och inflammatoriska tillstånd i slemhinnorna och andra delar af andningsorganen, från näsan och strupen till de finaste bronkierna. Samma sjukdomar i magen, tarmen och dess bihang, i gallvägarne och blåsan, njurarne och urinblåsan med grus och sten, ägghvita och socker i urinen, öfvermättning i kroppen med urinsyra, gikt, kronisk reumatism, katarr, kronisk inflammation och svullnad i de kvinnliga könsorganen, med deras mångfaldiga följder för blodbildning och nervlif, sterilitet o. s. v. Nervösa lidanden af olika art, synnerligen med karaktären af stegrad retbarhet, rekonvalescens efter lung- och lungsäcksinflammationer, *följder af influensan* o. s. v.

Flera källor, Vassla, Mjölkkuranstalt, Bad af hvarje temperatur, yttre och inre Duscher, Kallvattenbehandling, Massage, Inhalationsrum, Pnevmatiska Kabinett och apparater af alla slag. Luftkurorten »Malberg» 333 m. med åkbana. — De gynnsamma verkningarne af våra källor och produkter (pastiljer m. m.) vid den ånyo uppträdande influenzan visa sig genom den ständigt stigande efterfrågan. Klimatet är mildt och väderleksförhållandena de tänkbart gynnsammaste. — Kurtid *från 1 Maj till 1 Oktober.* Källorna och baden, liksom största delen af de angifna kurmedlen, stå dock äfven *före* och *efter* den officiella kurtiden till disposition.

Prospekter öfver kuranordningar och bostadsförhållanden sändas af *den kungl. badförvaltningen* och *kur-kommissionen.*

(39×5) (G. 13 253)

Bad Ems

Quehl's Inhalatorium för bröstsjukdomar.

Apparater efter *Jahr, Mathieu, Waldenburg, Wassmuth* (rumsångor — nytt i Ems) för syre efter *Heyer;* d:r *Steinhoffs* andningsgördel o. s. v. — Betydligt utvidgadt; öppet 15 April—15 Oktober. — Specialordination af läkare, förtrogen med appraterna, är af nöden. — Prospekter gratis. **Direktionen.**

(40×5) (G. 13 254)

Grennaforssa Brunns- & Badinrättning

Sveriges enda skrofelkälla,

öppnas 1 Maj—1 September.

Naturskönt läge vid Dansjön.
Läkarevården bestrides af Doktor **D. Fischer,** adress till 1 Maj: **Hessleholm.**
Fullständiga prospekter gratis och franko från egaren
(47×8) (G. 14480) **AD. HAGMAN,** Wexiö.

Nervsjukdomar

behandlas under innevarande års sommar från 7 Juni till 7 Augusti vid

Sätra brunn & kallvattenkur

(48×5) af *professor D:r* ***S. E. Henschen,*** adr. *Upsala.* (G. 14489.)

Ledig tjänst

Barnmorsketjänsten i Tuna församling af Nyköpings län är ledig att tillträda den 1 instundande Juli. Sökes hos kommunalnämnden före den 15 Maj, under adress *Annerbäck och Larslund.* Lön 225 kronor, förutom 2 kr. för hvarje förlossning, husrum och vedbrand. (50) (G. 14465)

Mineralvattens Uppvärmare st. 5 Kr.
Spottkoppar af porslin st. 60 öre
Spottflaskor af blått glas st. 2 o. 3 kr.
Spottlådor af porslin, för vattenfyllning för tuberkulos-patienter st. 2,25, 2,75 o. 3,25
Morfinsprutor af horngummi st. 2 kr.
» af nysilfver » 2,50 kr.
» med asbestpackning st. 4 o. 5 kr
» af elfenben st. 4 kr.
» med glasstaf st. 4 kr.
» » » och flaska st. 4,50 kr.
» *spetsar af platina-iridium* med förgyld hylsa st. 1,75 o. 2,25
Rör för vattendrickning st. 15 öre.
Sköljkannor af bleck eller lackerad zink med slang och rör 2 kr.
Sköljkannor af porslin med slang och rör 3 kr.
Febertermometrar af jenaglas med korrektionstabell st. 2 kr.
Sårsprutor af rent tenn med tre ringar 40 gm 3,25, 70 gm 3,75
Elektriska apparater enligt särskild priskurant, som sändes på begäran gratis.
Stockholm i Maj 1892. (8) **Numa Peterson.**

LANOLINUM PURISS. LIEBREICH.

Ett fullkomligt *antiseptiskt* salvmedel, som icke härsknar. Låter fullkomligt blanda sig med vatten och vatten-salt-lösningar.

Benno Jaffé & Darmstaedter, Martinikenfelde bei Berlin.

Utdrag ur literaturen rörande Lanolin erhålles på begäran franko.
(9)

Stockholm, Hemlandsvännens tryckeri, 1893.